

A férfiak jobb oldalukon fektetve, zsugorított helyzetben, DK-ÉNy-i irányban tájolva. A férfiak koponyájánál, esetleg karjánál vagy a kezük ügyében „kötelező” melléklet a pattintott kovakő kés, kiegészítő fegyver vagy eszköz a háromszög alakú nyílhegy vagy más kisebb, obszidiánból vagy kovából pattintott eszköz. A férfiak többségükben robusztus termetűek, viszonylag jó megtartású csontvázal. Az előkelőbb férfiak mellé a kőeszközökön túl rézfegyvereket, eszközöket is helyeztek. Három sírban egy-egy réztőr is feküdt, s eszközkészletüket kis rézárak egészítették ki.

Kiemelkedő jelentőségű a két, rézcsákányt is tartalmazó sír. Az egyik ellentett élű típus, jelképes temetkezés mellékleteként látott napvilágot. A halott nélküli sírban minden szükséges és jellemző tárgyat megtaláltunk. Edények, kőkés, nyílhegy, kisebb pattintott eszközök, állatcsont. A tárgyak elhelyezése a csontváz elképzelt helyének megfelelő. A másik rézcsákány nagyon gazdag sírből került elő. A csákány a halott arca előtt ill. a felhúzott keze fejénél feküdt. A koponya mögött, valószínűleg bot végét beborító kúp alakú aranylemez volt. A halott gazdagságát nem csak a fémek, hanem a díszes edénymellékletek is jelezték.

A női sírokban a kistermetű asszonyok bal oldalukon zsugorítva kerültek a férfiakéhoz hasonlóan DK-ÉNy-ra tájolt, négyszögletes gödrökbe. Az edénymellékletek mellett két női sírban kőből csiszolt gyöngysor került elő, a derékon ill. a bokánál, elvéve pattintott eszközök is előfordultak. Az edénymelléklet (átlag 3–4 db) a női sírokban is általános volt. Négy sírban találtunk egy-egy aranycsüngőpárt, azaz 8 db aranylemezt, a felvarrásra szolgáló 4-4 lyukkal. Nem csak előkerülésük jelent különleges szakmai eredményt, hanem az a tény is, hogy megfigyelhettük viseleti szerepüket. A női sírokban talált tárgyak fejdíszre varrva csüngtek két oldalt viselőjük halántékánál.

Mind a férfiak, mind a nők sírjában átlagosan 3–4 edény fordult elő. Az edényformák között az uralkodó típus az ún. tejesköcsög, mely többnyire a halott arca előtt a sírgödör falának támasztva állt vagy kissé oldalára dőlve feküdt. Gyakori ételmelléklet volt a hús, melyről az állatcsontváz-részek tanúskodnak.

Magyarázatra váró érdekesség, hogy egy kettős gyermeksírról, illetve a csontok hiányossága miatt bizonytalan nemű halottat leszámítva a nemek aránya azonos. Ez az adat egybevág azzal a megfigyeléssel, hogy a temetkezés gazdagsága és tárgyegyüttése alapján több esetben egymással szomszédos, összetartozó sírpárokat állapíthattunk meg. Feltűnő a gyermeksírok szinte teljes hiánya. Az itt tapasztaltak azt a megfigyelést támasztják alá, hogy a gyermek halottakat megkülönböztetett bánásmódban részesítették és másutt, talán a településeken temették el.

CSÁNYI MARIETTA

290. Rákóczifalva, Bagi-föld (2. sz. lh.)

(Jász-Nagykun-Szolnok megye) U, Ge, A

A lelőhely feltárására a Vásárhelyi-terv továbbfejlesztése I. ütem, a Bivaly-tói töltés áthelyezése miatt vált

szükségessé. 2006. augusztus–szeptemberben összesen 38 230 m² területen folytattunk megelőző feltárást, összesen 362 objektumot bontottunk ki.

A lelőhely legkorábbi időszakát a *középső neolitikus* AVK település foltjai jelentik. Ezek egyike a szelvény K-i, DK-i szélén jelentkezett néhány nagyméretű, szabálytalan körvonalú, gyér leletanyagot tartalmazó gödör formájában. A korszak másik megtelepedése a szelvény Ny-i szélén volt megfigyelhető: a csekély számú őskori leletanyagot tartalmazó gödör mellett itt tártunk fel három kutat.

Önálló jelenségként értékelhető egy melléklet nélküli, magányos csontvázas temetkezés, mely valószínűleg az 5–6. században a területen élt gepida népességhez köthető.

A lelőhely jellemző korszakának a 9. századi avar település tartható. A laza szerkezetű avar falu valószínűleg több rövid ideig tartó, egymást követő megtelepedés nyomaiból áll össze. A település alapegységét a 3–4 kisebb négyzetes, félig földbe mélyített épületből (házak és kiegészítő épületek) álló csoport jelenti. Ezek körül kerítések, karámok, szélfogók, terelőfalak, istállók alapárkai és cölöpsorai, valamint néhány tároló- és szemetesgödör található. A feltárási terület Ny-i részében igen kevés házcsoporthoz tartozó épület maradványai voltak. A megközelítőleg kéthektárnyi területen 10 nagyméretű, két- vagy háromszögletű, 10–15 m oldalhosszú karámot és a hozzájuk tartozó belső kerítések alapjait tártuk fel. Az ezekhez tartozó nagyméretű állattartó kutak egyikét szintén sikerült feltárnunk; az egykori víznyerőhely alja a jelenlegi talajszinthez képest 4,85 m mélységben volt.

Munkatársak: Gál Szilárd régész, Füzesi András, Kalli András, Masek Zsófia egyetemi hallgatók (ELTE Régészettudományi Intézet).

SZABÓ GÁBOR – SEBŐK KATALIN

291. Rákóczifalva, Bagi-föld (5. sz. lh.)

(Jász-Nagykun-Szolnok megye) U, Sza, Ge, A

2006. április–július között összesen 42 570 m² területen folytattunk megelőző feltárást, melynek során 743 objektumot bontottunk ki.

A lelőhely a Tisza egykori árterét É felől övező magasparton, két nagyobb dombvonulaton helyezkedik el. Folytatódik a feltárási területen kívül is É-i és K-i irányban, de Ny felől sikerült lehatárolnunk. Legintenzívebb része valószínűleg a tőle K-re eső erdős terület alá húzódik (lásd: 8/a lh.).

A vizsgált területen három főbb korszak jelenségeit figyeltük meg. A legkorábbi megtelepedés a *szakálhái kultúrához* köthető: néhány gödrökből és temetkezésből álló, a dombok tetején és déli lejtőin elhelyezkedő objektumcsoport tartozik ide.

A *szarmata népességhez* (4. sz. vége–5. sz.) köthető a feltárt objektumok mintegy egyharmada. A dombvonulat tetején, utcasorszerű rendben helyezkedtek el az egykori falu téglalap alakú, félig földbe mélyített